

ČTENÍ Z KÁVOVÉ SEDLINY

EVE MAKISOVÁ

Z anglického originálu *Eat, Drink and Be Married* vydaného nakladatelstvím SandStone Press Ltd. v roce 2014 přeložila Eva Klimentová.

Přebal navrhl a graficky upravil Jan Křikava.

Odpovědná redaktorka Markéta Nová.

Jazykový poradce Rita Kindlerová.

Korektury Soňa Čapková.

Technická redakce a sazba Renáta Plíšková.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3,
www.argo.cz, roku 2016 jako svou 3 048. publikaci.

Vytiskla Těšínská tiskárna.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-1943-5

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383, fax: 226 519 387

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v internetovém
knihkupectví www.kosmas.cz

KAPITOLA PRVNÍ

Babiččina řecká káva

Do měděné džezvy (postačí jakýkoli malý rendlík) nalijeme šálek studené vody. Džezvu postavíme na střední plamen a přidáme vrchovatou čajovou lžičku najemno namleté řecké kávy a cukr podle chuti: dvě čajové lžičky na sladkou kávu neboli *glyki*, jednu na *metrio* (neboli polosladkou kávu) a bez cukru na *sketo*. Zamícháme a přivedeme k varu. Až káva vzkypí, džezvu odstavíme. Dobře uvařená řecká káva by měla mít skořicově zbarvenou pěnu zvanou *kaimaki*. Podáváme se sklenicí studené vody.

Za neutěšeným přítmím nákupního centra je život, který se vábivě rozprostírá na okraji toho mého. Zatímco já stojím tady a páchnu rybinou, někde nedaleko jsou lidé, kteří se dobře baví, užívají si, opájejí se světly velkoměsta, oddávají se pomíjivému nadšení, které vystřídá pondělní deprese. Můj týden je obrácený naruby: vrcholí v pondělí, propadá se o víkend. Můj sobotní večer je pár kapek *eau des Pommes frites*, modrobíle kostkovaná zástěra a čekání, až odbije půlnoc, kdy se proměním z tykve v člověka.

O víkendech pracuju v Tonyho rybím baru. Tony je můj táta. Byl pokřtěný Adonis Georgiu Papamichael a již v průběhu obrádu na sebe upoutal značnou pozornost. Když kněz nořil maličkého Adonise do křtitelnice, chlapeček ho chytil za bílé vousy, hrstku mu vytrhl a vítězoslavně s ní zamával ve vzduchu. Když mu polévali hlavu vodou a potírali ho olivovým olejem, smál se na všechny strany, a získal si tak pověst odolného a fyzicky zdatného jedince. Tyto vlastnosti

mu v životě dobře posloužily. Tony je silný a mlčenlivý typ, myslí si, že slova jsou laciná a měla by se užívat střídmo. Jeho mlčenlivost ho vedle manželčiny výřečnosti ctí.

Maminka se jmenuje po dědečkovi Konstantinovi. Má vznešený původ, dlouhou řadu předků pojmenovaných po Konstantinu Velikém. Pro snadnější vyslovování se její jméno zkrátilo ze vznešeného Konstantina na zakrnělé Tina nebo Týna. Tina o sobě prohlašuje, že je otevřená kniha. Na nic si nehraje, říká, co si myslí, mluví bez rozmyslu, přeberte si to, jak chcete. Není tak tvrdá, jak by se mohlo zdát podle jejích nekompromisních názorů. Když jde do tuhého, kapituje, vzdá to ve chvíli, kdy by Tony tvrdošijně bojoval jako býk až do roztrhání těla. Dnešní doba naštěstí nezavdává moc důvodů k tvrdošijnosti a Tonymu umožňuje, aby se stáhl do pozadí a užíval si, že je pod pantoflem. Tony a Tina jsou za pultem impozantní dvojice, rychlí a pohotiví. *Poklička se kutálela a našla kastrůlek*, říká Tina o jejich vzájemném souladu a dodává: *Poklička je tvůj táta, pořád mě nadháněl*.

Tina plní slánky a zpívá jednu ze svých oblíbených písniček, její hlas soupeří s hukotem digestoře a prskáním oleje na pánvi. *Nikoli, Nikoli, kapetanie dertili...* Vysokým hlasem si propěvuje lidovou odrhovačku o námořním kapitánovi jménem Nikolis, kterého žádají, aby řekl vše, co ví o líbání. Polibek v Athénách je laciný a snadno dostupný, vysvětluje kapitán, ale na Krétě a poloostrově Mani se za něj platí svatební korunou. Tina má hlas Edith Piaf bez hudebního sluchu, ale přesto zpívá s vervou.

Utírám pult v rytmu jejího zpěvu a připojuju se k refrénu, protože Tinina veselost je nakažlivá. Moje matka se nenechává svým zaměstnáním zdeptat. Práce ji baví a je velmi pyšná, že poskytuje dobré služby. Kráček je prostředkem k cíli a oním cílem, který má na mysli, je návrat do ostrovní Arkádie, kde pořád svítí slunce a lidé si stále ještě vzájemně

pomáhají. Kde se děti starají o své staré rodiče a počasí je ke stárnoucím kostem vlídnější. Kde se ve vzduchu vznáší pronikavá vůně jasmínu a zimolezu a mísí se s aromatem pečeného masa, z něž odkapává šťáva na doutnající dřevěné uhlí. Je to země neslučitelných souputníků. Půsty a hodokvas, ostnatý drát, který odděluje společenství, jež touží být pospolu. Švédky v tangách a nahoře bez na dohled od ozbrojených jednotek hlídajících demarkační čáru, svévolné schisma, za kterým jsou vidět opuštěná kyperská města a vesnice. Tam se naskýtá skličující pohled na oprýskané fasády a pokroucené dřevěné okenice, na opuštěné staré chátrající kamenné domy – hmatatelný projev politické neústupnosti. Tina věří, že jednoho dne se vrátí do své vesnice, ačkoli mírové rozhovory zatím nikam nevedou.

Před krámkem stojí tři holky oblečené tak, že si koledují o zápal plic. Třou si obnažené paže, podupávají nohama, na kterých jim naskákaly pupínky husí kůže. Fairfieldské ženy o sobotních večerech rády odhalují neopálenou pokožku bez ohledu na počasí a svou postavu. Vzduch chladu mrazivého větru a předvádějí své vnady. Jde jim o to, aby se po nich všichni ohlíželi, a nenechávají žádný prostor pro představitelství. Zahrívají si útroby hranolky a ostrými jídly, postávají na nádvoří a třesou se jako oškubaná kuřata, zatímco Tina je pozoruje a prosí pána Boha, aby jim dal rozum.

Potřeba odhalovat tělo je mi naprosto cizí. Zahaluju se za jakéhokoli počasí. Jsem příliš vysoká a neohrabaná, abych se natrásala ve sporém tričku a sukni nad kolena. Některé části mého těla se třou o sebe, když jdu, skládají se do varhánků, když si sednu, chvějí se, když běžím. Balancuju na pokraji přijatelné velikosti. Stačilo by mírné kalorické pošouchnutí, abych se převrhla do území, kde panují předsudky a intolerance. Pro Tinu je moje postava zdrojem velké pýchy. S oblibou

prohlašuje, že jsem dost vysoká na to, abych byla modelka, a přehlízí skutečnost, že postrádám jakékoli další předpoklady. Moje statná postava vyvolává mylný dojem. *Velká* znamená, že jsem také citově *silná*. Velikost zastírá mou citlivost a potřebu, aby mě objímaly mohutnější a silnější paže než ty moje.

Nejsem velká od narození. Když jsem přišla na tento svět, vážila jsem dvě a půl kila. Byla jsem nejmenší miminko v porodnici, a jak se dalo čekat, moje růstová křivka tomu odpovídala. Nějakou dobu jsem měla podprůměrnou výšku, váhu i objem hlavy, až přátelé a příbuzní začali mít poznámky, že jsem droboučká, a Tina dospěla k přesvědčení, že můj zpomalený růst způsobilo uhranutí. Zahalila mě do oblaku vonného dýmu, zavěsila mi na krk modrý kamínek a při každé příležitosti mě krmila. Její snahy měly kýžený účinek. Rostla jsem a rostla, přibírala na váze a nabývala na objemu jako vzpurná tykev.

Dívky na nádvoří bezostyšně civí přes výlohu na Andyho, dívají se, jak obaluje ryby a pokládá je na pánev. Můj bratr holky neodolatelně přitahuje. Postávají před krámem téměř nahé, doufají, že upoutají jeho pozornost a uloví ho na udičku – trpělivé rybářky, které mají nahozeno na parmici v moři plném sledů. Andy je tak akorát tmavý, aby vypadal exoticky, a světlý, aby byl přijatelný. Jako by z oka vypadl mladému Tonymu, než ho čas s přílišnou horlivostí připravil o husté vlnité vlasy. Andy má hranatý obličej a ostře řezané lícní kosti, oči barvy roztavené čokolády s mátově zelenými flíčky lemují husté řasy. K jeho sexuálnímu magnetismu přispívá obrněný falus, zaparkovaný na dohled od krámků: Capri se stříbrnou metalízou přitahuje pohled jako naolejovaný kulturista v místnosti plné kripulů a vzbuzuje závist, popuzení a obdiv.

Můj bratr má souběžně několik přítelkyň, které se pohybují na periferii jeho života. Letmo jsem je zahlédla, jako ptáky letící na obzoru, jak se míhají zadními dveřmi do kuchyně dovnitř a ven, v závěru večera nasedají do auta, aby se

nechaly odvézt do klubu nebo na klidnou venkovskou silnici. Andy o svém milostném životě nemluví a já se ho neptám. Víím, že je vskutku bohatý.

Tina považuje synovu promiskuitu za přirozenou součást života mladého muže, než se usadí. Čím víc milenek má teď, tím je míň pravděpodobné, že se zatoulá v budoucnu, a tím lepším manželem bude pro tmavookou snachu, která přebývá v jejích snech. Tina si záměrně nevšímá Andyho slabosti pro blond vlasy a modré oči. Je přesvědčena, že se vrátí zpátky ke svým, ačkoli události v jejím blízkém okolí by ji měly poučit, aby se neradovala předčasně. Andy Tininy sny nezničil hned v zárodku a nechal je bujet, košatět a vrhat stín na nás oba. *Sen o Anně* a *Annin sen* nemají moc společného. Ve *snu o Anně* bych měla na sobě neforemné svatební šaty a následoval by nenáročný domácí život. Já sním o tom, že uteču z krámu, prolomím stereotypy, uprežnu na místo vyššího vzdělání. Jenomže všechno se proti mně spiklo. Krám mi vysává energii, požívá čas a neskýtá podněty k přemýšlení. Navíc Tina pohrozila, že skočí z místního mostu, jestli odejdu z domova na studia. Je přesvědčena, že žena má z rodičovského domu odejít pouze do plně vybaveného prostorného domu s bavorákem zaparkovaným před vchodem. Podle Tiny žena získá nejlepší vzdělání v domácnosti, a ne ve školních lavicích. *K čemu dobrá žena, co važit neumí?* říká, jako by se kuchařské umění vzájemně vylučovalo s formálním vzděláním. Tina si v dětství hrávala na úrodném dvorku se sestrami Myrianthou a Stavrullou, v oáze tvaru obdélníku, kde v terakotových květináčích rostly muškáty a oleandry a z rozrostlého jasmínu opadávaly droboučné bílé kvítky jako konfety. Vedle vinné révy, obsypané těžkými trsy křupavých černých hroznů, rostla opuncie se spoustou pichlavých plodů. Holky si hrály na *kumbáres* – na družičky. Vyrobity si hadrové panenky a vžívaly se do rolí maminek a hospodyněk. Skákaly

panáka a místo kuliček si cvrnkaly mandlemi. Dělalý hvězdy, poskakovaly, vzájemně si zaplétaly vlasy a chodily na návštěvy k susedům, jejichž dveře byly stále otevřené.

Dívaly se, jak jejich matka v dřevěné boudě vyrábí sýr *halloumi*. Ve velkém měděném kastrolu ohřála kozí mléko a vhodila do něj jehněčí žaludek, který obsahuje velké množství syřidla. Potom lžíci vyndávala sražené hrušky, vymačkala je, zabalila do jemného plátýnka a zatížila kamenem. Celé natěšené pak čekaly na měkký a běloučký sýr ze syrovátky, až jim z toho kručelo v bříšku. Říkalo se mu *anari* a podával se ještě teplý se lžičkou cukru a poprášený skořicí. Tina říká, že nic nikdy nechutnalo ani nebude chutnat lépe než čerstvý *anari* jejího dětství. Vyrábí doma svůj vlastní: ve velkém kastrolu zahřeje mléko a přidá do něj citronovou šťávu, aby vznikl hrudkovitý bílý sýr. Jí ho s chutí, ale připouští, že je to chabá nápodoba.

Mnoho Tininých susedů z dětství se živilo výrobou tradičních potravin. Její teta proslula gumovitými sladkostmi zvanými *susukos*, které dělala tak, že na provázek navlékla mandle a namáčela je do hroznové šťávy zahuštěné moukou a ochucené skořicí, růžovou vodou a mastichou. Tina s oblibou pozorovala, jak teta pořád dokola namáčí provázky, rozvěšuje je a suší v kuchyni u stropu. Když dostatečně dlouho seděla pod řadami sladce vonících dobrot, které vypadaly jako hrbolaté hnědé salámky, teta jí vždycky kousek nabídla. Cukrovinky Tinina dětství způsobily, že má dodnes moc ráda sladké.

Na jaře a začátkem léta, kdy vyprahlá země vydala spoustu planě rostoucích i pěstovaných plodin, ve vsi panovala čilá kulinářská aktivita. Vesničané drtili tvrdé zelené olivy plochými kameny a nakládali je do slaného nálevu. Sbírali pomerančové a citronové květy a vyráběli z nich vonné květové vody na ovonění cukrovinek a sladkého pečiva. Ženy seděly na prahu a ze směsi semolinové mouky a vody tvarovaly makaróny. Pomerančová kůra, mladé vlašské ořechy, třešně, malé

lilky a spousty dalšího ovoce a zeleniny se celé hodiny vařily v sirupu, aby vznikly zavařeniny zvané *glyka tu kutaliu*.

„Jako obvykle, Elvine?“ zeptám se a sáhnu po podnosu.
„Ano, prosím, zlatíčko.“ Štrachá v hlubokých kapsách zatuchlého baloňáku a hledá drobné.

Elvin je ztělesněním roztomilé ošklivosti, vrásčitý gumový trolík pro děti, zuby má jako rozstrílené cimbuří. Pochází z jiného světa, vytáhlý a vyhublý, bytost, kterou byste zabalili do chundelaté deky a po lžičkách krmili rýžovým pudinkem. Jeho pozemské vtělení se živí převážně hranolky a hráškem a někdy ztrácí pojem o realitě. Elvin si občas splete náš krámeček s autobusovou zastávkou: trpělivě kouká z okna a čeká na šestsetdvojku do Sherwoodského lesa. *Ta chudák se přeskočilo*, říká soucitně Tina a mate posluchače poptanou mluvnicí.

„Ty v pohodě, Elvis?“ volá Tina přes pult. Její přeřeknutí Elvina povýší na krále rock'n'rollu. Pokoušela jsem se ji naučit mluvit správně pomocí opakování a slovních asociací, ale odmítá se učit a nad svými jazykovými chybami jen mává rukou.

Elvin si vezme táč s jídlem a podá mi rozpláclou kulatou karamelku v lesklém zlatém obalu. V prostorných kapsách mívá čokoládičku pro Tinu, větrové bonbony pro Tonyho a silné mentolky pro Andyho, jeho skromné dárečky jsou velkým poděkováním za desetilibrovku, kterou mu Tony občas diskrétně vsune do ruky, za lahev sherry k Vánocům, za tresku, kterou každý pátek dostává zdarma, a za pohostinný úsměv, který ho vítá pokaždé, když vejde do dveří.

Elvin se posadí v krámku na lavici, na své oblíbené bidýlko, kde si krátí dlouhou chvíli. Roztřesenou rukou napičuje hranolky a žvýká jako přežvýkavec, jazyk se mu lepí na patro a kolem pusy mu zasychá hráškový krém. Tina mu podá hrst ubrousků.

„Ech, Elvisi, ty otši pusu.“ Její tón nenechává žádný prostor pro diskusi.

Tina umí být někdy velmi příkrá. Její přirozená prostořekost v kombinaci s kulturními zvláštnostmi mate a připadá anglickému útlocitu neomalená. Tina dodržuje tato pravidla společenské etikety: osobní poznámky jsou dovoleny (*dneska vy vypadáš tlustý*); skromnost je ztráta času (*Tohle je MOJE krám. Tady rozchoduju JÁ.*); vyhrožování vraždou nebo popravou lze používat vlídně nebo žertem (*Vrať do fronty, jinak utrchnu hlavu.*); hlasité mluvení nemusí být výrazem vypjatých emocí (*CHCEŠ VY SŮL A VOCET?*). Tinina neurvalost vyvolává překvapení, ohromení, pobavení, ale málokdy zlost.

Přes nádvoří ke krámku spěchá paní Collinsová. Kráčí rychlostí, která by vyčerpala člověka o polovinu mladšího a dvakrát tak vysokého. Maličkou a zavalitou postavu nesou krátké nožky, poháněné buclatými lýtkovými svaly. Tina připouští, že má v oblibě jen hrstku lidí mimo svou rodinu, ale paní Collinsovou má moc ráda. Líbí se jí, jak bleskurychle se pohybuje, jak otrocky pečuje o nemocného manžela a jak je zdatná v kuchyni. Tinin upřímný obdiv zajistila návštěva u paní Collinsové na odpolední čaj. Získala si ji hojným výběrem domácího pečiva a zákusků. *Jaká pohostinnost, jaká čistota*, rozplývala se Tina, *v tomto domě mi nevadí pít z hrnku*. Tina paní Collinsově toto gesto už tisíckrát oplatila a pravidelně jí nabízí vlastní sladkosti. Ačkoli si často stěžuje na skrblickou a nepohostinnou povahu místního obyvatelstva, paní Collinsovou uvádí jako čestnou výjimku a nazývá ji *nikokyra* – vzorná hospodyňka.

„Máš se dobře, Elvinku?“ zeptá se paní Collinsová a rázně zamíří k pultu.

„Paní Kolínová, já uvařím vám čaj.“ Tina jde do kuchyně a nečeká na odpověď.

„Chudák,“ zašeptá paní Collinsová přes nerezovou přepážku. „Je na světě sám jako kůl v plotě. Člověk si pak uvědomí, jaký má štěstí, že jo? Tak jakpak se máš, Aničko?“

„Dobře, díky.“ Moje pocity sebelítosti v porovnání s Elvinovými problémy najednou působí nicotně.

„Určitě ti je líp tady než někde kdoví kde,“ poznamená, jako bych měla v životě na vybranou jen práci v obchodě nebo umrznutí.

Tina se vrátí s hrnkem čaje a kouskem *kadaifi*.

„Vy mě rozmazlujete, zlato, fakticky.“ Paní Collinsová pohledně na zákusek a rozzáří se jí oči.

„Někdo rozmazlovat vás musí, né?“

„Vypadá to jako drcená pšenice.“

„Je to KA-DAI-FI. Peču ho sama.“

„Nemyslela jsem, že jste ho koupila ve slevě. Kde na to berete čas, zlato? Dřete tady a pořád máte napečeno.“

„Všechno ojede, když chce.“ Tina dokáže proměnit i to nejnevinnější prohlášení ve dvojsmysl.

„Naprosto s vámi souhlasím,“ řekne paní Collinsová a začne vzpomínat na zlaté časy, kdy ženy pekly vlastní koláče, vyráběly vlastní zavařeniny a nakládanou zeleninu, kdy nikdo neměl víc než kdokoli jiný a nepřál si víc, než měl. Kdy děti usměrnil drobný pohlavek za ucho, kdy její Albert měl ještě dvě nohy, než se konzumerismus rozšířil jako rakovina a než rakovina prolezla celého Alberta. Než důchodce začali přepadat kvůli pár drobným na mléko a než zavřeli místní továrnu na cigarety, která zaměstnávala polovinu mužů z fairfieldského sídliště. Když se paní Collinsová konečně odmlčí, aby spolkla kus *kadaifi*, Tina převezme štafetu a velebí své dětství na vesnici, glorifikuje prostý život, život o chlebu a olivách, v němž vládla spřízněnost, družnost a slušnost. Tinin život před válkou, před rozdělením, předtím, než přijela do Anglie.

Slovo Anglie je v Tinině myslí synonymem nemorálnosti a při jeho vyslovení náhle změní téma.

„Tychle cholky co to za matky.“

Paní Collinsová, naladěná na Tininu vlnovou délku, ví, že „cholky“ znamenají mladé svobodné matky – rostoucí počet dospívajících dívek z fairfieldského sídliště, které vychovávají děti bez otců, promenují se s nimi po nákupním centru jako s rozmazlenými pudlíky nebo je vláčejí po obchodech, uřvané a s nudlí u nosu. Každé ráno se scházejí pod markýzou obchodu se zlevněným zbožím, nabízejí si cigarety, stavějí na odív cucfleky. Fairfieldská starší generace je mjíjí, kroutí hlavami s modrými přelivy, vyhýbá se jim pohledem. Svobodné matky nemají rády, když se na ně někdo dívá. Ten nejnevinnější pohled může spustit slova *jdí do prdele*, která stále mají na jazyku.

„Mně je líto těch mrňousků,“ řekne paní Collinsová.

Rozebírají důvody a příčiny těhotenství mladistvých, černobíle přisuzují vinu, znevažují a odsuzují. Dítě je prostředkem k obecnímu bytu, shodnou se, papouškují naučené fráze. Když opadne příval jejich kritických poznámek, paní Collinsová se obrátí ke mně.

„Slyšela jsem, že máma se tě snaží dát dohromady s nějakým řeckým klukem?“

„To je pro mě novinka.“ Zamračím se na matku a čekám na její vysvětlení.

„To já neřekla, paní Kolínová, vy mně nerozumíš... moje angličtina zlá.“

„Mami, kolikrát ti to mám říkat? Nemám zájem.“

„Já vím, že ty nezajímavá.“ Z Tinina obranného zavrčení číší provinilost.

Paní Collinsová si poklepe na plastovou krabičku za uchem. „Pardon, zlato, myslela jsem, že jste říkala něco o nějakém hochovi z Birminghamu.“